

ЦІННІСНИЙ ВПЛИВ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ ТА МИСТЕЦТВА НА МИСТЕЦЬКУ ОСВІТУ У РЕСПУБЛІЦІ МОЛДОВА

Юліана ГЕРМАН

*Державний педагогічний університет імені Іона Крянге,
Міжнародний незалежний університет Молдови,
Національний художній музей Молдови*

Obiectivele disciplinei *Istoria artelor plastice* din cadrul sistemului de învățământ din Republica Moldova sunt constituite în bază studierii istoriei artelor plastice universale, precum și a problemelor multiaspectuale legate de istoria, critica și teoria artelor. Prelegerile disciplinei țin a fi axate și asupra curentelor artistice și operelor de mare valoare ale culturii ucrainene, care ar exercita un impact esențial asupra viziunii etno-valorice și artistico-estetice pentru tânăra generație. Reieșind din contextul provocărilor socioculturale și geopolitice actuale și ale experienței personale în cadrul practicii pedagogice, propunem implimentarea tematicii artistico—culturale ale artei ucrainene în cadrul cursului *Istoria artelor plastice universale și naționale*. Drept argument pentru cele expuse aducem o serie de fapte istorice și culturale ce țin de cultura poporului ucrainean și care perfect se încadrează în cultura europeană și cea general-umană.

Arta ucraineană este originală și bogată, formată de-a lungul secolelor, reflectând lumea spirituală a ucrainenilor, mentalitatea lor, ea s-a remarcat printr-un potențial moral și estetic semnificativ. Cele mai bune exemple de pictură – barocă ucraineană – sunt frescele bisericii a Lavrei Pechersk din Kiev.

Geniul ucrainean Taras Șevcenko este omagiat în întreaga lume, unde există o numeroasă diasporă ucraineană, inclusiv în Republica Moldova și în România («Cobzarul» este cunoscut pretutindeni). Simbol etnic al culturii ucrainene – prezintă Icoana cu chipul cozacului. Boiciukismul («бойчукізм») este un fenomen cultural din istoria artei ucrainene din anii 1910-1930, remarcat prin stilul său artistic monumental-sintetic. Este de o importanță majoră studierea artei ucrainene de la origini și până în prezent (arhitectură, pictură, sculptură, grafică, artă decorativă etc.) și valorificarea ei prin procesul de predare în învățământul preuniversitar și cel superior din republică.

Cuvinte-cheie: *Istoria artelor plastice, învățământ artistic preuniversitar, învățământ artistic superior/universitar, cultură ucraineană, valori culturale, patrimoniul artistic național.*

The mission of the discipline 'History of Fine Arts' in the education system of the Republic of Moldova is based on the study of the world history of fine arts, as well as multifaceted events and issues related to the history, criticism and theory of art. The lectures of the discipline also aim to focus on artistic trends and valuable works of Ukrainian culture that would have a significant impact on the ethnic, artistic and aesthetic vision of the younger generation. Based on the context of contemporary socio-cultural and geopolitical challenges and our own experience of pedagogical practice, we propose to implement the artistic and cultural theme of Ukrainian art within the course 'History of Fine Arts' (national art and world art history). As an argument for the above, we cite a number of historical and cultural

facts related to the culture of the Ukrainian people, which fit perfectly into European and universal culture.

Ukrainian art is distinctive and rich, it was formed over centuries, reflects the spiritual world of Ukrainians, their mentality, and has a significant moral and aesthetic potential. The best examples of Ukrainian Baroque painting are the church frescoes of the Pechersk Lavra in Kiev.

The Ukrainian genius Taras Shevchenko is honoured all over the world, wherever there is a large Ukrainian diaspora, including the Republic of Moldova and Romania ('Kobzar' is known everywhere). The ethnic symbol of Ukrainian culture is a gift icon with the face of a Cossack. Boichukism ('boychukism') is a cultural phenomenon in the history of Ukrainian art of the 1910s and 1930s, marked by a monumental and synthetic artistic style. It is important to study Ukrainian art from its inception to the present day (architecture, painting, sculpture, graphics, decorative art, etc.) and to consolidate it in the educational process, in the process of obtaining pre-university and higher art education in the republic.

Keywords: *history of fine arts, pre-university art education, higher/university art education, Ukrainian culture, cultural values, national artistic heritage.*

Вступ

Весь культурний та естетичний простір сучасної епохи з властивим йому плюралізмом існування різних форм, жанрів та стилів мистецтва потребує нових підходів до викладання естетичних, мистецьких та культурологічних дисциплін, з урахуванням сучасних змінних умов та процесів глобалізації, цифровізації, відчутного посилення геополітичної напруги.

Разом з тим в умовах відродження та розвитку національної духовної культури українського народу на тлі війни особливу увагу набуває глибоке пізнання історії, традицій та шляхів розвитку українського мистецтва, усвідомлення його вкладу в скарбницю світової культури (Абрамович 2004), яка є гарантом зростання свідомості й національної гідності, активізації духовного потенціалу молоді (студентів-художників, молодих дизайнерів), професійної підготовки майбутніх спеціалістів у галузі образотворчого мистецтва, архітектури та дизайну (Gherman 2024:70).

Авжеж, ми згодні з визнаними дослідниками та експертами у галузі освіти, що виховання молоді у дусі цінностей вимагає окремого підходу та знання методологій (Antoci 2020).

Тому **мета статті** є:

1. ознайомлення з розвитком мистецтва та художнім життям українського суспільства, громадськими діячами та культурними надбаннями України.

2. усвідомлення та вивчення значення/ролі української культури та мистецтва у міжнародному контексті, у тому числі в рамках національних музеїв Молдови (художнього, історичного та ін.).

3. запровадження обов'язкових тем з українського мистецтва в рамках курсу історії мистецтва в коледжах, ліцеях та вищих навчальних закладах (ВНЗ) у Республіці Молдова (далі – РМ).

4. дослідження творчості відомих майстрів, які пов'язані з Україною. До речі, автором виявлено багато діячів культури та

особливо художників, лідерів авангарду в тому числі, які мали українське коріння, і це яскраво виявлялося у їхній творчості. Зазначаємо, що за останні кілька століть світ бачив безліч творів талановитих українських авторів.

Результати досліджування

У звіті Світового Банку (*Priorities and Strategies for Education*, 1995) зазначається, що **якість освіти** досить важко визначити та виміряти.

Згідно з положеннями *Кодексу Республіки Молдова про освіту* (2014), стаття 4 ч.(2) *держава забезпечує фундаментальне право громадянина на освіту, а також реалізацію освітнього ідеалу та освітніх цілей, формування національної свідомості та національної ідентичності, просування загальнолюдських цінностей та устремлень суспільства до європейської інтеграції*.

У статті 5 наголошується, що *місією освіти є задоволення освітніх потреб особистості та суспільства, розвиток людського потенціалу для забезпечення якості життя, сталого розвитку економіки та добробуту народу, розвиток національної культури, просування міжкультурного діалогу, толерантності, недискримінації та соціальної інтеграції*; у статті 6 зазначено, що *освітній ідеал школи Республіки Молдова полягає у формуванні ініціативної та здатної до саморозвитку особистості, яка володіє системою знань та необхідних компетенцій для затребуваності на ринку праці, незалежністю думок, дій, відкритістю до міжкультурного діалогу у контексті національних та світових цінностей*.

Якщо звернемося до Закону України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII, що відповідає Конституції України, то ясно видно, взагалі для українських громадян *освіта є основою інтелектуального, духовного, фізичного і культурного розвитку особистості, її успішної соціалізації, економічного добробуту, запорукою розвитку суспільства, об'єднаного спільними цінностями і культурою, та держави*.

Метою освіти в Україні є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству, збагачення на цій основі інтелектуального, економічного, творчого, культурного потенціалу Українського народу, підвищення освітнього рівня громадян задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору (процитовано із Закону України «Про освіту» № 2145-VIII).

Загальновідомо, що *українська культура* бере початок ще з найдавніших часів. Вона успадкувала найкраще культурне надбання народів, що у різний час жили на території сучасної України.

Саме тому, коли шукають коріння цивілізації, що існувала на землях України, так чи інакше згадують про древню Трипільську цивілізацію,

культуру скіфів й сарматів та історію грецьких міст Північного Причорномор'я.

Значення української культури та мистецтва полягає насамперед у тому, що вона формує об'єктивний науковий погляд місцевих та іноземних студентів, загальноосвітній, професійний та культурний рівень майбутнього фахівця.

Ми пропонуємо, щоб зміст тем передбачав розкриття сутності мистецтва та закономірностей його розвитку, як загальних, так і специфічних, властивих як національній культурі України, так і іншим культурам, а також дослідження життя та діяльності видатних українських митців, ознайомлення з особливостями виразних засобів різних жанрів мистецтва з виразними засобами художньої мови, структурою творів тощо.

Основою побудови занять є історичний принцип. Знайомлячись із певними історичними етапами розвитку українського мистецтва, виникненням та зміною напрямів та стилів, студенти мають можливість систематизувати різноманітну інформацію, усвідомити логіку розвитку культури загалом, відчувати значущість та місце національного мистецтва на тлі світових мистецьких явищ.

Дисципліна *Історія образотворчого мистецтва* спрямована на вивчення художньо-естетичних основ та цінностей, формування умінь та навичок використовувати у повсякденному житті основні терміни з історії мистецтва, застосовувати набуті знання для визначення лінії власної поведінки в умовах культурного плюралізму у РМ.

За нашими припущеннями, в результаті вивчення повного курсу історії образотворчого мистецтва в рамках художньої освіти, включаючи практичні заняття, музейну практику та висвітлення тем з історії українського мистецтва, слухачі, курсанти, студенти (у коледжах, ліцеях, вузах з художнім ухилом) знатимуть:

- *різні художні школи, течії та напрямки, у тому числі й в Україні;*
- *найважливіші етапи розвитку історії світового мистецтва та паралельно еволюції українського мистецтва;*
- *основні факти, дати, події культурного та мистецького життя багатьох країн, у тому числі України, а також імена видатних художників;*
- *види, жанри, стилі образотворчого мистецтва та архітектури на широкому історичному просторі (Соловійова, Мкртічян 2017).*

Що є у нашому випадку об'єктом для пізнання та які теми для освоєння українського мистецтва ми обов'язково пропонуємо вивчати?

Насамперед, зазначимо, що під таким об'єктом дослідження розуміється явище, на противагу суб'єкту, тобто комплексний процес, що включає різні фрагменти об'єктивної реальності. Важливим є розглядання наступних тематичних питань:

- Українське мистецтво з найдавніших часів. Мистецтво Київської Русі.
- Мистецтво скіфів. Мистецтво грецьких колоніальних міст Північного Причорномор'я.

- Хронологічні межі становлення та розвитку української художньої культури та українського мистецтва у XIV – I половині XVIII століть.
- Живопис та скульптура XVII-XVIII століть.
- Декоративно-ужиткове мистецтво. Вишивка. Текстиль. Іконографія. Мініатюра. Традиційний український орнамент та символіка.
- Внесок українських художників у розвиток національного живопису. Діяльність та творчість народного художника та поета – Т.Г. Шевченка. «Кобзарство» як феномен української культури.
- Етнічний символ української культури – Ікона та апотропний символ – «Козак-Мамай». Бойчукізм.
- Особливості розвитку української архітектури, скульптури, графіки та образотворчого мистецтва до першої половини XIX століття.
- Українське мистецтво XX ст. Провідні художники авангарду.
- Українське ткацтво. Творчість Людмили Жоголь. Сакральне українське мистецтво. Метал у ткацтві та символіка у картинах Ярослави Ткачук. Символ «Мироносиці» та інші символи у сакральному мистецтві.
- Різноманітність архітектурних стилів кінця XX – початку XXI ст.
- «Постмодернізм» в українському мистецтві. Термін Постмодернізм – це не просто мистецький напрям кінця XX століття, а складне явище, що охоплює широкий спектр культурних, філософських і соціальних змін у глобальному контексті.

Українське чи козацьке бароко, Мазепинське бароко (XVII-XVIII століття), яке безпосередньо пов'язане з національно-визвольним піднесенням у середовищі козацтва, надає українській архітектурі справді національного стилю (Софійський собор у Києві). Зазначимо, що у становленні українського мистецтва важливе значення мали постійні культурно-мистецькі зв'язки із греко-візантійськими монастирями. **Софійський собор** (1037 р.) виступає найяскравішим символом культурного та історичного багатства Києва. **Успенський собор Києво-Печерського монастиря** – також головний соборний храм Києво-Печерської лаври, прообраз усіх монастирських храмів Київської Русі, усипальниця київських князів. **Миколаївський військовий собор у Києві** («Великий Микола») є православним храмом, який був збудований у 1696 році за ініціативою та коштами гетьмана Івана Мазепи.

Слід звернути увагу до образу **козака Мамаю** як етносимволу української культури. Після ліквідації Гетьманщини (1764 р.) та руйнування Запорізької Січі (1775 р.), починаючи з середини XVIII століття, канонічне зображення «Мамаю» як невід'ємний атрибут будинку прикрашає «у червоному кутку» абсолютно кожен українську «хату», прирівнюється до традиційного оберегу – християнської ікони. «Козак Мамай» – найпопулярніша народна картина на території великого карпато-дунайсько-понтійського регіону. Таким чином, найулюбленішим героєм народного живопису козацької доби став образ козака-бандуриста (Мамаю) – захисника батьківщини (Герман, 2018:80-81).

Поряд із живописом важливе місце в історії української мистецької культури XVI-XVIII століть зайняли мініатюра та графіка. Однак поряд із київською школою мініатюри існувала галицько-волинська.

Важливу роль у розвитку української гравюри на дереві відіграв першодрукар Іван Федоров, який у 1573-1574 рр. створив, за підтримки нижчого духовенства Львова першу в Україні друкарню. Під його впливом працювало багато українських граверів: монограміст Тимофій Петрович, Георгій, Прокопій, Ілля та ін.

Велике значення для розвитку друкарської справи та гравюри мало заснування при Києво-Печерській лаврі великої друкарні, яка допомогла піднесенню Києва як центру. Гравюра до певної міри передавала реальне життя, місцевий типаж й побутові деталі. В українській як і в європейській гравюрі знайшли відображення різноманітні соціальні явища та протиріччя.

Український народ, спираючись на традиції художньої культури **Київської Русі**, упродовж багатьох століть у складних умовах іноземного втручання та гніту вів наполегливу боротьбу за збереження ідентичності і самостійності своєї культури.

Архітектура та українське образотворче мистецтво розвивалися наприкінці XVIII – першій половині XIX ст. дуже складно та навіть суперечливо. Як і в інших європейських країнах цей час став на українських землях періодом поширення стилю – класицизму. Також формуються такі жанри живопису як пейзажний та побутовий.

Державними парками, які здобули всесвітнє визнання, стали пам'ятка архітектури національного значення України – «Олександрія» у Білій Церкві та перлина садово-паркового мистецтва «Софіївка» в Умані (відомий найбільший водоспад у «Софіївці» в Умані).

Українськими архітекторами прийнято вважати майстрів: Іван Зарудний, Степан Ковнір, Іван Григорович-Барський та ін. Саме киянин Іван Зарудний запровадив у Москві стиль українського бароко.

Стиль класицизм в українській архітектурі проявлений у таких спорудах, як Троїцький собор у Києві, Михайлівський золотоверхий монастир у Києві).

У мистецтві XIX столітті важливу роль відігравала скульптура. Процес утвердження реалізму відбувався й у скульптурі. Найзначнішим українським та російським скульптором другої половини XIX ст. був Л. Позен (1849–1921). Його відомі праці на різні тематики – «Шинкар», «Кобзар», «Переселенці», «Жебрак», «Пахота в Малоросії», «Скіф», «Запорожець у розвідці» та ін. (Калініченко, Уманцев 1960).

Світову славу набули скульптори Михайло Парашук та Антон Попел, створивши пам'ятник Адаму Міцкевичу у Львові. Також відомими є скульптурні портрети І. Франка, В. Стефаніка, М. Лисенка.

Яскравий приклад класицизму у скульптурі – пам'ятник князю Володимирі у Києві, встановлений на правому березі Дніпра скульпторами В.Демут-Малиновський, П.Клодт). Популярності набув кінний пам'ятник Б.Хмельницькому у Києві, встановлений скульптором М.Мікешиним у XIX ст. (Калініченко, Уманцев 1960).

П. Забила (1830–1917) виконав мармуровий портрет Т. Шевченка для музею у Чернігові, а його гіпсову копію твору поширено по всій Україні.

Зазначимо, що за останні кілька століть світ бачив чудові роботи українців, а також майстрів українського походження, і вони дійсно неповторні і безцінні.

Так, творчість Т.Г. Шевченка вважають значним здобутком українського мистецтва XIX ст. Він є автором понад 1000 творів, виконаних у різних жанрах образотворчого мистецтва. Неповторним серед них вважається «Автопортрет» художника, виконаний у 1841 році.

Одним із найяскравіших художників з українським походженням був Ілля Рєпін (1844-1930). Він є автором відомих полотен на українську, історичну та воєнну тематику: «Запорожці пишуть листа турецькому султану», «Вечірніці», «Арешт пропагандиста» та ін. (Гісем 2022).

У XVIII ст. Російська імперія знищила осередки, які готували майстрів (художників) Наддніпрянщини. Поступово було ліквідовано цілі художні класи при Харківському колеґіумі, художню школу при Києво-Печерському монастирі було зведено до рівня майстерні іконописного ремесла. З цієї причини українське мистецтво, яке раніше не поступалося кращим європейським зразкам, занепало (Калініченко, Уманцев 1960). Початок мистецтва класицизму пов'язаний із творчістю двох відомих авторів українського походження – майстра інтимного портрету Дмитра Левицького (1735, Київ – 1822, Санкт-Петербург) та майстра портретного живопису Володимира Боровиковського (1757, Миргород, Гетьманщина – 1825, Санкт-Петербург). Казимир Северинович Малевич (1879, Київ – 1935, Санкт-Петербург) – відомий усьому світу творець супрематизму, з українським корінням. Творчість Казимира Малевича різноманітна з точки зору вибору жанру та технік виконання – «Автопортрет» (1910, приватна колекція), «Голова селянина» (1929), «Пейзаж під Києвом» (1930) та ін.

Мал. 1. Малевич Казимир, *Пейзаж під Києвом*. 1930.

Абстракціонізм та постмодернізм представлені у творчості художників – Т. Сільваша, А. Тістола, К. Білокур, О. Дубовик, А. Екстер, О. Володимиров, І. Марчук, А. Савадов та ін. (Gherman, 2024:70-71).

Одним із найбільших українських митців, знавцем народного орнаменту та мистецтва був Сергій Васильківський. Разом з істориком Д. Яворницьким та художником М. Самокишем працював над альбомом «З української старовини». Художні полотна Миколи Пимоненка, в яких поетично оспівана Україна та її народ, неодноразово експонувалися за кордоном. Такі картини, як «Жертва фанатизму», «Конокрад», «Проводи рекрутів», «На Далекий Схід» та ін., викривали темні сторони життя тогочасного українського села, нерівність та несправедливість, мракобісся самодержавства. Інший видатний український художник – Микола Мурашко (1844–1909). Відомі художники – Н. Пимоненко, І. Іжакевич, Н. Самокиш. Із західноукраїнських художників XIX ст. слід зазначити: І. Труша, О. Кульчицьку, О. Куриласа, О. Манастирського, Ю. Пігуляка Н. Івасюка та ін.

Для популяризації здобутків українського живопису та графіки завжди велике значення мали **музеї** (наприклад, Київський музей старовини та мистецтва та Одеський міський музей образотворчих мистецтв, 1899 р.; Харківський міський художній музей, 1886 р.; картинна галерея Феодосії І.І. Айвазовського, 1880 р.). Найзначнішим українським скульптором другої половини XIX ст. був Л. Позен (1849–1921). У скульптурі малих форм він створив різні соціальні типи людей («Шинкар», «Кобзар»), відбив соціальні та історичні явища («Переселенці», «Жебрак», «Пахота в Малоросії», «Скіф», «Запорожець у розвідці»). Майстри – П. Забіла (1830-1917), М. Мікешин (1835-1896), М. Паращук та ін.

Бойчукізм – це культурно-мистецьке явище в історії українського мистецтва 1910-1930-х років, яке вирізняється художнім монументально-синтетичним стилем. Основою концепції бойчуківського розвитку нового мистецтва стало звернення до традицій візантійського та італійського монументального живопису, а також давньоруського іконопису як першоджерела української національної форми.

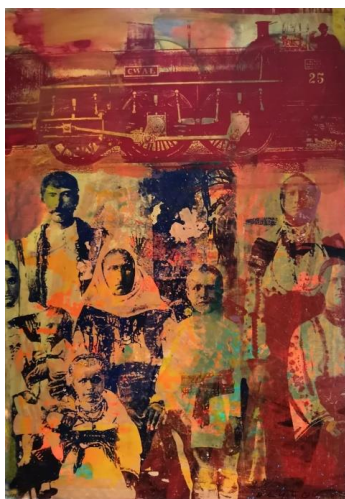

Мал. 2. Михайло Бойчук, *Українка*. 1910.

Щодо впливу та ролі мистецтва України XIX-XX ст. зазначимо, що творчі пошуки українських художників мали багато напрямів (наприклад, реалізм М. Варення та класицизм родини Басанець, П.О. Басанець 1926–2007, Ю.П. Басанець, О.П. Басанець). Найпопулярнішим способом творчості художників сучасності стає **абстракціонізм**. Головною ознакою сучасного українського мистецтва є поєднання абстрактного та фігуративного методів. Приклади – творчість таких художників як В. Іванов, А. Блудов, А. Владимиров та ін.

Мал. 3. Микола Варення, триптих «Літо». Полотно, олія. 1979.

Мал. 4. Андрій Блудов, *Прощання*, акрил. Київ. 2021.

Багато художників продовжували розвиток української образотворчої «шевченкіани». До художньої класики увійшла картина українського живописця Георгія Меліхова «Молодий Тарас Шевченко у К.П.Брюллова».

Розквіт творчості найбільшої народної художниці Катерини Білокур. Стихія її живопису – квіти, як приклад твори «Квіти за тином», «Квіти на блакитному тлі», «Натюрморт з колоссями та глечиком». Також одним із

найвидатніших українських художників є Валентин Задорожний (його відомі твори: «Маруся Чурай», «Оранта»). Яскравою вважається творчість українських художників: К.Білокур, М.Приймаченко, М.Бурачека, О.Шовкуненка, М.Глущенко, Т.Яблонської та ін. Гордістю української культури післявоєнного часу залишається творчість Тетяни Яблонської (доречно згадати відому картину «Хліб»). Картини художниці раннього періоду, а саме «Весна», «Над Дніпром», «Мати», виконані у академічних традиціях мистецтва (*Кара-Васильєва Т., Чегусова* 3. 2005).

Актуальними питаннями для людства протягом історії, а також для українського суспільства зокрема, стають аспекти культурної ідентичності та національної самоідентифікації. Так, народне українське мистецтво було дуже розвинуте та є компонентом етнічної свідомості. Проте ми не згодні з деякими зарубіжними та молдовськими критиками мистецтва, що немає фундаментальних досліджень українського професійного мистецтва, а саме професійного живопису, текстилю чи декоративного мистецтва, а тому його роль у вивченні історії європейського/світового мистецтва штучно, поступово і цілеспрямовано зменшили, а в програмі теми мистецтва України відсутні. Однак у цій статті ми наводимо безліч прикладів для спростування наукової гіпотези та популяризації українського мистецтва.

Людмила Жоголь (1930-2015) – видатний діяч у галузі теорії та практики монументального та декоративно-ужиткового мистецтва України. Твори художниці, які продовжують традиції українського народного килима – це майстерне відтворення навколишнього світу, їх відзначає майстерність, висока культура, блискуча майстерність, оригінальність втілення художніх ідей, унікальність технологічних розробок, колориту та барвів. Найважливішим внеском художниці у розвиток українського мистецтва другої половини ХХ-початку ХХІ ст. є розроблена нею система синтетичної взаємодії архітектурного інтер'єру та художньої тканини (гобелена). Говорячи про **сакральне українське мистецтво**, потрібно обов'язково згадати картини Ярослави Ткачук з Коломиї та інших талановитих митців Закарпаття як осередка національної культури (Герман 2021).

Мал. 5. Ярослава Ткачук, *Жінка і полотняне Дерево*. Гобелен. Коломия. ХХІ століття.

Таким чином, в українському мистецтві широкого застосування набули декоративне мистецтво та художнє ткацтво (Герман, 2021:20-23).

У графічному мистецтві також можна виділити видатних українських графіків ХХ століття. Мистецтво графіки 30-50-х пов'язані з творчістю низки видатних художників. Як і на території Молдови, особливо плідно тим часом розвивалася книжкова ілюстрація.

Художник Михайло Дерегус створив ілюстрації до поеми І. Котляревського «Енеїда», повісті «Тарас Бульба» та інших творів М. Гоголя. У серії гравюр «Дорогами України» М. Дерегус виявив себе як майстер лірико-романтичного пейзажу. Василь Касіян – також один із провідних українських графіків (ілюстрації до «Кобзаря», повісті І. Франка «Борислав сміється»). Графіка Анатолія Базилевича цікава ілюстраціями до відомих творів «Пан Халявський» Г. Квітки-Основ'яненка, «Енеїда» та «Наталка-Полтавка» І. Котляревського, ін. У творчості Олександра Данченка найяскравішими є ілюстрації до «Кобзаря» Т. Шевченка, «Енеїди» І. Котляревського, «Декамерона» Дж. Боккаччо. У багатій творчій спадщині графіка Георгія Якутовича – ілюстрації до повісті М. Коцюбинського «Тіні забутих предків», повісті М. Гоголя «Вій», до літературних творів часів Київської Русі – «Повість временних літ» та «Слово про похід Ігорів» та інші.

Виділимо творчість Івана Марчука (1936), який також є відомим сучасним українським живописцем, народним художником України, лауреатом Національної премії України імені Тараса Шевченка. У 2007 році потрапив до списку 100 видатних геніїв сучасності британської газети *The Daily Telegraph*. Ми наголошуємо, що насамперед, Національний художній музей Молдови сприяє всебічному культурному розвитку активної, творчої молоді у нашій країні, виховуючи цілі покоління громадян у дусі кращих національних художніх традицій та загальнолюдських цінностей.

Мал. 6. Реалізація музейної практики та практичних занять з Історії образотворчого мистецтва з учнівською молоддю Коледжу Міжнародного Незалежного Університету Молдови, 2024. Педагоги: П.Балан, Ю.Герман, В.Малкоч (Світлини: Ю. Герман)

Мал. 7. Реалізація практичних занять з учнівською молоддю Коледжу Міжнародного Незалежного Університету Молдови, 2024. Педагог з Історії мистецтва: Ю.Герман, (Світлини: Ю. Герман)

Висновки

Безсумнівно, радянський режим, а потім руйнування світоглядно-філософських систем, постіндустріальна епоха (кінця XX – початку XXI століття) та інші фактори зумовили розпад цілісного погляду людини на світ та справжні цінності, осмислення духовного надбання національної спадщини.

Можна з упевненістю сказати, що самотутнє та багате українське мистецтво, яке формувалося століттями, відображає духовний світ українців, їхній менталітет, вирізняється значним моральним, художнім та естетичним потенціалом.

Базові знання про еволюцію національного мистецтва Молдови, знання про художню культуру сусідніх народів (а саме українського народу), є сьогодні важливими складовими (компонентами) наукової підготовки, культурного світогляду учнівської молоді, виховання високих моральних якостей громадянина з метою примноження матеріальних та духовних цінностей людини (згідно з положеннями національного документу *Codul educației al Republicii Moldova*, Nr. 152 din 17.07.2014 та ін.).

Ми пропонуємо доповнити освітню програму в Молдові запровадженням тем із художньо-культурних аспектів розвитку українського мистецтва в рамках курсу «Історія образотворчого мистецтва» для курсантів та студентів (художників, дизайнерів, архітекторів). Стародавні мистецькі традиції та культурні цінності тісно пов'язані та є основою будь-якої культури.

На наш погляд, враховуючи тісні історико-культурні зв'язки українців, румунів та молдаван, вагомий територіальний аспект, а також вплив українських громадян (біженців) останні роки, у навчальному процесі на території Республіки Молдова, ці заходи стають особливо актуальними та доречними.

Важливим є дослідження українського мистецтва від його витоків і донині у широкому історичному вимірі (без вигаданих стереотипів про українську культуру).

Ми провели лише поверхове дослідження джерел українського мистецтва, неповний аналіз відомих робіт українських майстрів, а також частково розглянули біографії відомих професійних художників (Colesnic 2008), які очевидно мають український елемент чи навчалися/працювали в різних регіонах та закладах України.

Нижче також наведено як вагомий аргумент, стислий список молдовських художників та педагогів (які народилися та/або здобули освіту у свій час на території України). Ось чому важливо приділити вивченню українського мистецтва більше уваги та припинити сприймати українську культуру крізь призму радянських та політичних штампів як другорядну чи неповноцінну, примітивну чи неіснуючу.

Стислий список членів Спілки Художників Республіки Молдова та визнаних художників, які народилися та/або частково отримали освіту в Україні:

1. Антосяк Аркадій (14.03.1946, Кишинів) – Поліграфічний інститут ім. І. Федорова у Львові. Придбання у приватних колекціях в Україні та ін.
2. Бабюк Станіслав (22.09.1974, Кишинів) – Національна академія образотворчого мистецтва та архітектури в Києві (1995-2001). Живописець.
3. Бакицький Вячеслав (7.01.1950, Дрокія) – Київський художній інститут (1976-1982). Живописець, педагог.
4. Бачинський Михайло (30.03.1948, Флорешти) – Львівський поліграфічний інститут ім. І. Федорова (1968-1974). Художник-графік.
5. Бахчеван Нікіта (26.03.1919, Тирасполь – 2.02.1997, Кишинів) – Одеське художнє училище (1937-1940). Живописець.
6. Бахчеван Валентина (28.09.1948, Слобозія) – Львівський поліграфічний інститут ім. І. Федорова (1973). Живописець. Графік.
7. Балан Петро (26.09.1940, Львів, Україна) – Живописець. Сценограф. Педагог.
8. Ваданюк Василь (7.03.1926, Одеса, Україна) – Одеське художнє училище. Кераміст.
9. Ващенко Гаврило (1928, Білорусь) – Київське училище прикладного мистецтва, Львівський інститут декоративно-прикладного мистецтва. Живописець, декоратор.
10. Ватаманіца Іон (20.12.1938, Хотин) – Львівський поліграфічний інститут ім. І. Федорова (1965-1970). Живописець, графік.
11. Герман Юліана (05.09.1987, Хмельницький, Україна) – середня школа, Хмельницький (1994-1995, 1999-2001). Педагог. Художник. Дизайнер. Музеограф (Національний художній музей Молдови). Критик мистецтва.
12. Дагі Іон (15.08.1936, Орхей – Кишинів) – Харківський художньо-промисловий інститут (1962-1967). Живописець. Художник-декоратор. Педагог.

13.	Коломеєц Борис (9.06.1936, Сочі – 19.01.2000, Кишинів) – Харківський інститут образотворчого мистецтва. Твори знаходяться в музейних та приватних колекціях Молдови та України.
14.	Савастін Думітру (2.05.1942, Вулканешти – 22.12.2015, Вулканешти) – Поліграфічний інститут ім. І. Федорова у Львові. Графічний дизайнер (книжкова графіка).
15.	Савка Віктор (5.08.1943, Сороки – 31.10.2004, Бечой) – Львівський інститут прикладного та декоративного мистецтва (1969-1974). Художник, декоратор.
16.	Стергова Тетяна (24.07.1952, Кишинів) – Поліграфічний інститут ім. І. Федорова зі Львова. Живописець, викладач.
17.	Ставіле Тудор (23.09.1952, Орхей) – Київський художній інститут (1976-1981) аспірантура, доктор мистецтвознавства (1993), доктор хабілітат мистецтва, мистецтвознавець, історик та критик мистецтва Молдови.
18.	Савицька Феліція (29.05.1959, Дондушени) – Львівський інститут прикладного декоративного мистецтва (1983). Виставки в Україні – 2002-2005. Художник з текстилю. Педагог.
19.	Табирце Іон (2.08.1930, Тирасполь – 2012, Кишинів) – Київський державний художній інститут (1954-1960). Живописець, графік. Екс-директор Національного художнього музею Молдови (1983-1988).
20.	Тихончук Михайло (15.08.1943, Лапушна) – Одеський державний педагогічний інститут (1965-1970). Живописець і графік. Нагороджений орденом Архистратига Михаїла за заслуги у відзначенні 2000-річчя християнства, 2002 р., Україна.
21.	Третьяченко Віктор (5 грудня 1937, Херсон, Україна – 2 серпня 1988, Кишинів). Живописець.
22.	Тухар Степан (10.01.1928, Кам'янка – 6.03.1977, Кишинів) – Київський художній інститут (1959). Цикл портретів «Люди – багатство Молдови» (кольорова ліногравюра). Живописець, графік.
23.	Цехмістер Василь (23.02.1928, Вінниця, Україна – 10.10.2000, Кишинів). Заслужений працівник культури МРСР (1987). Живописець, графік.
24.	Щербина Ігор (27.06.1966, Ізмаїл, Україна). Персональні виставки в Україні (1975).
25.	Шилінговський Павло (16.11.1881, Кишинів – 5.04.1942, Ленінград) – Одеське художнє училище в майстерні К. Константи та Г. Ладажанського (1895-1901). Живописець, графік.
26.	Шуляк Володимир (4.11.1937, Вінниця) – Художній інститут (1962-1969). Скульптор. Автор композицій, присвячених жертвам вибуху на Чорнобильській АЕС та ін. (Colesnic 2008)

Рекомендації для Міністерства культури та керівництва музеїв

Пропонуємо налагодити міжнародний діалог та активно підтримувати культурні зв'язки з українськими науковцями та художниками (членами Спільноти художників та Спільноти дизайнерів України), відкривати інтернаціональні (онлайн) конференції у Кишиневі, взаємодіяти з художніми музеями та університетами мистецтв, культури, технологій та дизайну України. Як приклад вдалої співпраці, у 2018 році в Кишиневі було організовано спільну виставку художників з України та Республіки Молдова у виставковому центрі «Константин Бринкуш», на заході було представлено 94 роботи 75 художників з обох країн.

Бібліографія

- Абрамович С.Д. *Світова та українська культура*: [навч. посіб.] / С.Д. Абрамович, М.Ю. Чікарькова. – Львів: Світ, 2004.
- Герман, Юліана. Мамай – тайны образа и расшифровки псевдонима. In: *Viața cotidiană în spațiul Est-European din cele mai vechi timpuri până în prezent: abordări interdisciplinare*, Ed. 1, 30 octombrie 2018, Chișinău. Chișinău, Republica Moldova: Institutul Patrimoniului Cultural, 2018, pp. 80-81.
- Герман, Юліана. Рідкісні техніки і загадкові «Лабіринти» української майстрині Ярослави Ткачук. In: *Актуальні проблеми сучасного дизайну*, 22 априле 2021, Київ. Київ: 2021, Vol.1, pp. 20-23.
- Гісем О.В. *Історія України*. 9 клас. Вид. «Ранок». Електронний підручник. 2022.
- Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII (чинний; Поточна редакція від 02.05.2025 - на підставі 4353-IX). [Електронний ресурс]. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2145-19> (дата звернення: 28.05.2025).
- Кара-Васильєва Т., Чегусова З. Декоративне мистецтво України ХХ століття. У пошуках «великого стилю»*. Вид. Либідь. 2005.
- Соловійова Ю.О., Мкртічян О.А. *Українське мистецтво в історичному вимірі*. Навчально-методичний посібник / Ю.О. Соловійова, О.А. Мкртічян. – Харків : Точка, 2017.
- Історія української культури* / За загал. ред. І. Крип'якевича. – К.: Либідь, 1994.
- Кривавич Д.П., Овсійчук В.А., Черепанова С.О. *Українське мистецтво*: навч. посіб.: У 3 ч. Ч.1. – Львів: Світ, 2003.
- Нельговський Ю. П. *Українське мистецтво від найдавніших часів до початку ХХ ст.* – К.: Радянська школа”, 1976.
- Степовик Д.В. *Скарби України*. – К.: Веселка, 1990.
- Художня культура України*: навч. посіб./ Л.М. Масол. – К.: Вища школа, 2006.
- «Українське мистецтво 14-17 століть». Загальна історія мистецтв. Том II. Мистецтво Середніх віків. Книга I. Європа. Автори: Л.П. Калініченко і Ф.С. Уманцев; за загальною редакцією Ю.Д. Колпинського. М., Державне видавництво «Мистецтво», 1960.*
- Antoci, Diana. *Teoria și metodologia formării orientării valorice a adolescenților și tinerilor*. Monografie. Chișinău: S. n., 2020 (Tipogr. „Print-Caro”).
- Codul educației al Republicii Moldova*, Nr. 152 din 17.07.2014, cu modificările ulterioare. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 24.10.2014, Nr. 319
- Colesnic Iurie. *Colegiul Republican de Arte Plastice ”Al. Plămădeală”*: Ghid Enciclopedic / Iurie Colesnic; concepție graf.: Andrei Gamarț. – Ch.: Museum, 2008 (Tipogr. „Bons Offices”).
- Gherman, Iuliana. Impactul valoric al culturii ucrainene pentru învățământul artistic din Republica Moldova. În: *Conferința Științifică Internațională: Patrimoniul cultural: cercetare, valorificare, promovare*: Ed. a XVI-a: dedicate Zilelor Europene ale Patrimoniului, Chișinău, 26-27 septembrie 2024: Programul și rezumatele comunicărilor/comitetul științific: Ion Ursu et.al. - Chișinău: S.n., 2024 (Notograf Prim). Ministerul Culturii, Institutul Patrimoniului Cultural, 2024.
- Priorities and Strategies for Education*. A World Bank Review. The World Bank Washington, D.C. 1995.